Kansalaisparlamentti
Medborgarparlamentet

Lausunto lakivaliokunnan kuulemiseen 11.12.2024: Kannabiksen laillistamista koskevan kansalaisaloitteen käsittely kansalaisparlamentissa

Kimmo Grönlund, Åbo Akademi ja Kaisa Herne, Tampereen yliopisto

Lausuntomme perustuu marraskuussa 2023 järjestettyyn kansalaisparlamenttiin. Lausunnossa kuvataan, millainen oli kansalaisparlamenttiin osallistuneiden kansalaisten harkittu mielipide kannabiksen laillistamista koskevasta kansalaisaloitteesta (KAA 2/2024 vp Kannabis lailliseksi, säännellyksi ja verolle). Lausunto perustuu professori Kimmo Grönlundin ja professori Kaisa Herneen asiantuntijuuteen demokraattisten innovaatioiden käytöstä päätöksenteon tukena, ei asiantuntijuuteen itse kannabiksen laillistamisen suhteen.

Politiikan tutkijat ovat viime vuosikymmeninä kehittäneet *demokraattisia innovaatioita*, joiden tarkoitus on osallistaa kansalaisia vaalidemokratiaa täydentäen. Oma asiantuntemuksemme liittyy nimenomaan satunnaisotantaan perustuviin kansalaispaneeleihin, joiden osallistujat saavat tasapuolista tietoa käsittelyssä olevista asioista ja keskustelevat pienryhmissä. Osallistujien mielipiteet mitataan ennen ja jälkeen keskustelun. Tavoitteena on tasapuolinen ja inklusiivinen keskustelu. Siksi pienryhmäkeskusteluja fasilitoi koulutettu moderaattori. Keskustelulle annetaan säännöt, joissa kehotetaan perustelemaan mielipiteet, kuuntelemaan ja kunnioittamaan muita sekä pohtimaan keskustelussa esiin nousseita argumentteja. *Tällaisen puntaroinnin jälkeen pyrimme saamaan selville arvion harkitusta kansalaismielipiteestä*.

Kansalaisaloitteet

Kansalaisaloitteet ovat suosittu tapa vaikuttaa eduskunnan päätöksentekoon. Eduskunnalle on jätetty kaikkiaan noin 1500 kansalaisaloitetta, mutta lainsäädäntöä kansalaisaloitteiden pohjalta on syntynyt hyvin vähän. Riskinä on, että kansalaiset kokevat kansalaisaloitteen näennäisvaikuttamiseksi, jossa heille annetaan mahdollisuus ilmaista mielipiteensä ilman todellista mahdollisuutta vaikuttaa tehtyihin päätöksiin. Politiikan tutkijoina olemme halunneet kokeilla yhteistyössä eduskunnan kanssa, miten kansalaisaloitteiden käsittelyssä voisi kuulla kansalaisia uudella, koko kansaa edustavalla tavalla.

Mikä kansalaisparlamentti?

Lausuntomme perustuu Åbo Akademin, Tampereen yliopiston ja Stanfordin yliopiston tutkijoiden, eduskunnan ja Sitran järjestämään kansalaisparlamentti-kokeiluun (www.kansalaisparlamentti.net), jota lausunnon laatijat johtivat. Kansalaisparlamenttiin osallistui 671 suomalaista, jotka saivat kutsun satunnaisotoksen perusteella. *Osallistujat olivat edustava otos kaikista suomalaisista.* He keskustelivat neljästä kansalaisaloitteesta, jotka koskivat kannabiksen laillistamista (KAA 2/2024 vp), huumeiden käyttötilakokeilun sallimista (KAA 3/2023 vp), polttoaineveron kohtuullistamista (KAA 1/2023 vp) ja dieselin käyttövoimaveron poistamista (KAA 2/2023 vp). Lausunnon laatijat ovat jo olleet kuultavina

valtiovarain- ja sosiaali- ja terveysvaliokunnissa niiden käsitellessä kolmea muuta kansalaisparlamentin teemoina olleita kansalaisaloitteita. Olimme myös kuultavina tulevaisuusvaliokunnassa itse menetelmään ja demokratian kehittämiseen liittyen.

Osallistujien aloitteita koskevat mielipiteet ja aloitteiden teemoja koskeva tietotaso mitattiin kyselytutkimuksella ennen osallistumista ja sen jälkeen. Kansalaisparlamentissa osallistujat saivat ennen keskustelutilaisuutta tasapuolista tietoa käsiteltävistä kansalaisaloitteista, esittivät tilaisuuden aikana kysymyksiä asiantuntijoille ja keskustelivat kansalaisaloitteiden teemoista pienryhmissä koulutetun moderaattorin avustamina. Osallistuminen tapahtui joko lähitapaamisena Helsingissä tai verkossa.

Tiedon, asiantuntijakuulemisen ja puntaroivan keskustelun tuloksena osallistujien kannabiksen laillistamista koskevat mielipiteet muuttuivat. Kannabiksen laillistamisen suhteen osallistujien keskimääräiset mielipiteet olivat ennen kansalaisparlamenttia negatiivisia. Mielipiteiden keskiarvo oli 4,1 (asteikolla 0–10, jossa 0 täysin kielteinen suhtautuminen ja 10 täysin myönteinen)[1]. *Suhtautuminen muuttui myönteisemmäksi puntaroinnin seurauksena.* Mielipiteiden keskiarvo puntaroinnin jälkeen oli 5,3, eli mielipide muuttui vastustuksesta melko neutraaliksi, lievästi positiiviseksi. Tämä 1,2-yksikön keskimääräinen muutos on tilastollisesti merkitsevä ($p<0,001$). Mielipiteiden muutokset olivat samansuuntaisia, kun niitä tarkastellaan erikseen sukupuolen, iän ja koulutustason mukaan[2].

Yhteenvetona toteamme, että kansaisparlamentin avulla pyrittiin selvittämään satunnaisotokseen perustuvan osallistujajoukon harkitut mielipiteet, jotka muodostuvat tiedon saannin ja rakentavan keskustelun seurauksena. *Kansalaisparlamentin tuloksena syntynyt arvio suomalaisten harkitusta mielipiteestä muuttui siis jonkin verran myönteisemmäksi kannabiksen laillistamista kohtaan.*

Kimmo Grönlund
valtio-opin professori
Åbo Akademi

Kaisa Herne
valtio-opin professori
Tampereen yliopisto

[1] Mitä mieltä olet kansalaisparlamentissa käsiteltävistä kansalaisaloitteista? Oletko eri mieltä vai samaa mieltä alla olevista väittämistä? Vastaa asteikolla 0–10, jossa 0 tarkoittaa ”olen täysin eri mieltä” ja 10 ”olen täysin samaa mieltä”: *Kannabiksen käyttö, hallussapito, omatarveviljely, valmistus ja myynti pitää sallia ikärajoin.*

[2] Tarkastelimme myös yksittäistä kysymystä laajemmin asenteita kansalaisaloitteiden keskeisiä tavoitteita ja niihin liittyviä tärkeimpiä yksittäisiä asiakysymyksiä kohtaan. Esitimme yhteensä kuusi kannabikseen liittyvää asenneväittämää. Vastauksista muodostettiin indeksi, jonka arvo vaihtelee välillä 1–4. Mitä korkeamman arvon indeksi saa, sitä enemmän vastaajan mielipiteet ovat kansalaisaloitteiden tavoitteiden takana ja päinvastoin. Indeksin keskiarvo ennen puntarointia oli 2,4 ja puntaroinnin jälkeen 2,7. Ero ei ole kovin suuri, mutta se on tilastollisesti merkitsevä ($p<0,001$). Tälläkin tarkastelutavalla osallistujien kantojen keskiarvo vaihtui kielteisestä myönteiseksi puntaroinnin seurauksena.